

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет
«Одеська юридична академія»
ГО «Південно-український центр гендерних проблем»

**«СУЧАСНІ ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ:
ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ»**

**«MODERN POLITICAL PROCESSES: GLOBAL AND
NATIONAL DIMENSIONS»**

МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
6 – 7 березня 2025 р.

м. Одеса

УДК 323.2+327(043.2)

За загальною редакцією президента Національного університету «Одеська юридична академія», доктора юридичних наук, професора, академіка Національної академії правових наук України, академіка Національної академії педагогічних наук України **С.В. Ківалова**.

Сучасні політичні процеси: глобальний та національний виміри: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 6-7 березня 2025 р.) /за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса, 2025. 224 с.

Modern political processes: global and national dimensions : proceedings of the 4th International scientific and practical internet conference (Odesa, March 6-7, 2025) / Ed. S.V. Kivalov. Odesa, 2025. 224 p.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції.

Марко О. (Київ) Концепція «п'ятої влади» у цифрову епоху	74
Барасій В. (Одеса) Трансформаційні процеси у медіа-просторі: вплив на політичну комунікацію.....	79
Воробйов В. (Одеса) Процес трансформації політичного представництва в умовах цифровізації суспільства	83
Махия С. (Київ) Штучний інтелект у глобалізаційних політичних процесах: переваги та ризики	87
Капсамун О. (Одеса) Стратегічні ризики проксі-війн в сучасному геополітичному протистоянні	92
Кропивко В. (Одеса) Комунікативні технології: від «інженерії згоди» до інтерактивного формування громадської думки	95
Чигідін В. (Одеса) Демократичне політичне представництво в муніципальних інституціях: баланс інтересів	99
Шевчук А. (Житомир) Постправда як чинник виборчого процесу: на прикладі президентських виборів в США 2024 року	103
Насарая А. (Одеса) Публічне адміністрування цифровізації портової діяльності в Україні	108
Галета Я. (Одеса) Суверенні права держави у системі багаторівневого управління морською діяльністю	114
Криворученко М. (Одеса) Цифровізація морської галузі: тенденції у сфері підготовки та дипломування моряків	119
Барановська В. (Одеса) Екологізація морської та портової діяльності: провідні глобальні ініціативи та правовий базис	123
Сушко А., Виговська В. (Одеса) Особливості демократичного транзиту в молдові	128
Возненко Л. (Одеса) Впровадження європейських стандартів у модель місцевого самоврядування в Україні	134
Проноза І., Піскун К. (Одеса) Вплив кібервійни на процес євроінтеграції: аналіз глобальних кейсів.....	138

ІІІ СЕКЦІЯ: ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА ТА СОЦІОКУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА: МОДЕЛІ, МЕХАНІЗМИ, ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Rostetska S. (University of Nottingham (UK)) Vulnerability of migrants: from violence to modern slavery	142
Явір В. (Київ) Деколонізація в Україні: сучасний стан та перспективи	145
Кормич Л. (Одеса) Імідж влади як об'єкт в когнітивній війні	150
Голденштейн К. (Київ) Визначальні складові політики пам'яті	155

Катерина Голдеништейн, кандидат політичних наук,

Політико-правовий коледж «АЛСКО» (м. Київ)

Визначальні складові політики пам'яті

В сучасних умовах сприйняття минулого виступає важливим політичним ресурсом. У цьому контексті доцільно проаналізувати ключові елементи політики пам'яті в межах політологічних досліджень, а також суміжних дисциплін, пов'язаних із політичною наукою. Важливим завданням є також визначення потенціалу розгляду політики пам'яті як системи публічних взаємодій між акторами, які прагнуть закріпити певну інтерпретацію історичних подій. Особливо актуальною ця проблема є для України, яка перебуває в процесі національного відродження та звільнення від імперського впливу, що підкреслює стратегічну роль політики пам'яті в державотворчих процесах.

Різні аспекти розуміння політики пам'яті відобразили у своїх працях на міжгалузевому рівні такі відомі зарубіжні вчені, як М. Альбвакс, Р. Барт, В. Беньямін, П. Бурдьє, Е. Гобсбаум, Ж. Деріда, Р. Еванс, У. Еко, Г. Зіммель, Ю. Кристева, П. Нора, П. Рікер, М. Фуко та ін. Серед українських вчених до зазначеної проблеми звертаються В. Бабка, О. Бойко, В. Бушанський, О. Волянчук, М. Гон, Я. Грицак, Г. Касьянов, А. Киридон, В. Кривошея, О. Любовець, М. Михальченко, Л. Нагорна, М. Степико, Ю. Шайгородський, Ю. Шаповал, Н. Яковенко та ін. Останнім часом до дискурсу щодо політики пам'яті долучилася і авторка пропонованої розвідки, присвятивши попередні публікації осмисленню понятійного апарату та систематизації здобутків, пов'язаних із поглибленим розумінням даного явища (1; 2; 3).

Політика пам'яті як публічна взаємодія соціальних суб'єктів щодо узгодженого з вимогами сучасності розуміння минулого має досить широкий контекст й відповідно залучає до свого потенціалу відносно автономні напрями, до яких можна віднести історичну пам'ять, національну пам'ять, а також

символічну політику. Відповідно варто осмислити означене понятійно-термінологічне поле, що має важливе значення для формування демократичного світосприйняття людини й суспільства.

Історична пам'ять використовується в сучасних умовах з метою зміцнення легітимності влади, ефективного управління політичними процесами, побудови ідентичності, яка ідеологічно об'єднує суспільство. Політичні актори, використовуючи минуле як інструмент впливу, прагнуть подати події та факти не такими, якими вони були насправді, а у вигляді, що відповідає сучасним політичним потребам і очікуванням. Унаслідок цього, поряд із конструктивними підходами до осмислення історії, виникають випадки її спотворення, фальсифікації та суперечливих інтерпретацій минулих подій. У цьому контексті Г. Касьянов слушно зауважує: «Проблема історичної пам'яті має безпосереднє відношення до питання влади: як суто політичної, так і влади дискурсу» (4, с. 126).

Останнім часом набуває популярності історична політика, як науковий напрям, що інтерпретує минуле з певною метою, зокрема, в інтересах правлячої еліти. Такий підхід до інтерпретації історії є складовою політики пам'яті, яку варто розглядати як діяльність державних інституцій та інших суб'єктів, спрямовану на закріплення певних уявлень про спільне минуле. Це включає формування відповідної культурної інфраструктури, освітніх програм та законодавчих ініціатив, що регулюють історичну пам'ять у суспільстві. У відповідності з цим фахівці визначають історичну політику як «різновид політики, метою і змістом якої є цілеспрямоване конструювання та утилітарне використання в політичних цілях історичної пам'яті, інших форм колективних уявлень про минуле і його репрезентацій, у тому числі професійної історіографії» (4, с. 135). Загалом поняття «історична політика» збігається з поняттям «політика пам'яті», однак воно охоплює значно ширше коло соціальних явищ.

Робота з історичною пам'яттю спрямована на формування або відтворення існуючих міфів, які відіграють ключову роль у консолідації

суспільства та забезпеченні громадянської згоди щодо важливих ідей та рішень, ухвалених владними елітами. Політичний міф є центральним поняттям у дослідженні історичної свідомості націй, політичної ідентичності громадянських спільнот та структури колективної пам'яті. Як репрезентативні практики, міфи зазвичай ґрунтуються на спрощених наративах про «золотий вік», героїчні подвиги, виняткові страждання та священні жертви народу.

Політична міфологія відіграє важливу роль у формуванні офіційної історичної політики держави, оскільки важко уявити ситуацію, за якої держава відмовляється від просування власних наративів та допускає існування альтернативних поглядів. Часто влада використовує цей механізм для створення штучної символічної реальності, маніпулюючи суспільною свідомістю. Водночас дискримінаційні аспекти міфологізації можуть бути подолані за умови підвищення рівня поінформованості громадян про складність та багатогранність історичного досвіду, а також забезпечення їх необхідними аналітичними інструментами для критичного осмислення спрощених історичних наративів. Динамічний розвиток історичної політики в Україні проявляється у створенні спеціалізованих інституцій, формуванні місць пам'яті та залученні до цього процесу державних і силових структур.

Національна пам'ять є важливим чинником конструювання історії, відбору подій для офіційного дискурсу, а також вибору цілей і способу оповіді. Під «національною пам'яттю» слід розуміти «тип колективної пам'яті, прийнятної для людей, які вважають себе спільнотою, що має спільну історію, і які пов'язані тим, що разом згадують і забувають» (7, р. 8–9). У політичному вимірі це означає, що інтерпретації минулого є вибірковими, а ті елементи, які не відповідають домінантному наративу, витісняються з публічного простору. Таким чином, національна пам'ять, як форма колективної пам'яті, репрезентує образ минулого, який формується політичними акторами відповідно до актуальних суспільних запитів. Вона не лише відображає спільні спогади про минулі події, але й визначає, яким чином ці події інтерпретуються, ґрунтуючись на сучасних соціальних і політичних потребах суспільства.

Через соціальну структуру індивіди, що мислять у національних категоріях, конструюють історичну пам'ять та обґрунтовують легітимність національної державності. Національна пам'ять формується та поширюється за допомогою офіційних дискурсів і комеморативних практик, ініційованих політичними елітами та державними лідерами в символічно значущих «місцях пам'яті». Такі простори, що нагадують про ключові події національного минулого, у науковій літературі часто позначаються як «хронотопи»—місця, де час і простір поєднуються у символічному вимірі, взаємопов'язані з міфами та ідентичністю (6, р. 5–12). У цьому контексті однією з пріоритетних цілей державної політики пам'яті в Україні є консолідація національної ідентичності громадян, яка визначає стратегічні національні інтереси та напрямки розвитку державної політики.

Символічна політика. Політика пам'яті в сучасних умовах розглядається як один із ключових ресурсів символічної політики. Як зазначав П'єр Бурдьє, конструювання нових уявлень про соціальну реальність найчастіше здійснюється через стратегії, спрямовані на ретроспективну реконструкцію минулого та його адаптацію до актуальних суспільних потреб [5, р. 79]. Відтак, закономірним є те, що дослідження символічної політики значною мірою зосереджуються на взаємозв'язку між історичним минулим і проєкцією майбутнього.

Символічна політика відіграє значну роль як у демократичних суспільствах, так і в авторитарних та тоталітарних режимах, але її функції та механізми суттєво відрізняються. У демократичних державах вона використовується для зміцнення політичної легітимності через культурні та історичні референції, що відповідають рівню національної свідомості та культурних цінностей суспільства. Натомість у недемократичних системах влада часто маніпулює символічними ресурсами, створюючи міфологізовану політичну реальність, яка підкріплює ідеологічні наративи та виправдовує політичний контроль.

Сучасні дослідження символічної політики дозволяють розглядати її як публічну діяльність, спрямовану на формування та просування певних інтерпретацій соціальної реальності. Одним із ключових елементів цього процесу є комеморація, що проявляється у публічному переосмисленні та актуалізації історичних подій і персоналій. Політичні актори використовують цей механізм для формування спільної історичної пам'яті та конструювання національної ідентичності через символічні практики. Інфраструктура пам'яті, яка забезпечує ефективність комеморативних процесів, включає широкий спектр елементів: пам'ятники, музеї, меморіальні комплекси, державні свята, топоніміку, літературні й мистецькі твори, а також ритуали та символи, що відображають колективну солідарність. Через ці інструменти символічна політика формує суспільний дискурс про минуле, впливаючи на політичну культуру, соціальні відносини та ідентичність громадян.

Висновки. Отже, політика пам'яті є не лише способом осмислення минулого, а й важливим механізмом впливу на сучасні суспільні процеси. Систематизація її ключових складових дозволяє створити концептуальну основу для подальших досліджень різних аспектів цього явища: трансформації публічного дискурсу про історичне минуле, змін у позиціях ключових політичних акторів, розвитку соціокультурної інфраструктури пам'яті, модернізації освітньої політики та конструювання системи символів, які забезпечують спадкоємність історичних уявлень у суспільстві. Політику пам'яті варто розглядати як складний процес взаємодії політичних сил, які прагнуть утвердити певне бачення минулого через використання символічних ресурсів – наративів, візуальних образів, знаків, міфів і ритуалів. Формування історичної пам'яті є стратегічним інструментом, що сприяє консолідації суспільства або, навпаки, використовується для політичної мобілізації та ідеологічного впливу. Таким чином, політика пам'яті виступає важливим компонентом символічної політики, що визначає не лише ставлення до минулого, а й впливає на сучасний суспільний порядок, політичну ідентичність та соціальну згуртованість нації.

Список використаних джерел:

1. Голденштейн, К.О. (2023). Джерела дослідження символічних аспектів політики пам'яті. *Політичне життя*, № 3, 65–73.
2. Голденштейн, К.О. (2023). Політика пам'яті як ресурс символічної політики. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Серія Політичні науки, № 8, 66–71.
3. Голденштейн, К.О. (2023). Символічна реальність як об'єкт політологічного дослідження. *Політологічний вісник: збірник наукових праць* / голов. ред. О. В. Батрименко; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К.: ТОВ «Вадекс», Вип. 90, 216–225.
4. Касьянов, Г.В. (2016). Історична пам'ять та історична політика: до питання про термінологію й генеалогію понять. *Український історичний журнал*, № 2 (527), 118–137.
5. Burde, P. (2007). *Sotsyolohyia sotsyalnoho prostranstva*. Moskva : Ynstytut eksperymentalnoi sotsyolohyy; SPb.: Aleteiia. 288 s.
6. Evans, R. (2003). Introduction: Redesigning the Past: History in Political Transitions. *Journal of Contemporary History*, Vol. 38, No. 1, 5–12.
7. Nora, P. (1989). Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. *Representations*, No. 26. Special Issue: Memory and Counter-Memory, 8–9.